

TARBIYA 6

BAXT VA MUVAFFAQIYAT SIRLARI

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
6-sinf o'quvchilari uchun darslik

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi
tomonidan tavsiya etilgan

UO'K: 17(075.3)

KBK: 87.7ya72

**Muhammadjon Quronov, Yuliya Risyukova, Oksana Tigay,
Olesya Usmanova, Sanjar Xafizov**

Mas'ul muharrir

Dilshod Kenjayev – tarix fanlari nomzodi.

Taqrizchilar:

- A. Tagayev** – Xalq ta'limi vazirligi, Ma'naviy-axloqiy tarbiya boshqarmasi boshlig'i, tarix fanlari nomzodi;
- Sh. Akramova** – O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnika instituti kafedra mudiri, pedagogika fanlari doktori, dotsent;
- R. Jabborov** – "O'zbekkino" MA bosh direktorining Davlat tili masalalari bo'yicha maslahatchisi;
- O'. Abdug'aniyev** – Nizomiy nomidagi TDPU doktoranti;
- Z. Jabborova** – Respublika ta'lim markazi metodisti;
- D. Ergasheva** – Toshkent shahar Sirg'ali tumani 8-maktab o'qituvchisi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mita, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi hamda O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasining tegishli xulosalari asosida nashrga tayyorlandi.

M. Quronov va b.

Tarbiya, 6-sinf. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 6-sinf o'quvchilari uchun darslik. – T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020. – 112 b. ISBN 978-9943-6448-3-0

UO'K: 17(075.3)

KBK: 87.7ya72

Respublika maqsadli kitob jamg'armasi mablag'lari hisobidan chop etildi.

© M. Quronov va b.

© G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020

ISBN 978-9943-6448-3-0

Aziz o'quvchi!

Tarbiya fani sizga ona Vatan – O'zbekiston bilan faxrlanishni, mahalla va oilani qadrlashni uqtiradi, turli kasb egalarining Vatanimiz rivojiga qo'shgan hissalaridan hikoya qiladi. Undagi ma'lumotlarni qunt va e'tibor bilan o'qisangiz, har bir ishni o'z vaqtida, puxta bajarishni, sog'lig'ingizni hamda tabiatni asrashni, kitob o'qishning odamga qanchalik foydali ekanligini bilib olasiz.

Ulug' mutafakkirlarning serma'no o'g'itlari, bir-biridan qiziq rivoyatlar ezgulik va yovuzlik, to'g'ri va noto'g'ri xulqlar qanday bo'lishini, har xil vaziyatlarda inson o'zini qanday tutishi zarurligini o'rgatadi. Mashhur insonlarni muvaffaqiyatga erishtirgan fazilatlar haqidagi ma'lumotlar esa dunyoqarashingizni kengaytirishga xizmat qiladi.

Siz o'z orzu-maqсадlaringizga erishishingiz uchun har bir ishni mas'uliyat bilan oxiriga yetkazishingiz kerak. Buning uchun darslikda berilgan hikoyalarning ma'nosini tushunib, ustozingiz ko'rsatgan qoida va mashqlarni qunt bilan bajaring.

Mualliflardan

- **Topshiriqlarni bajaring**
- **Darajangizni aniqlang**
- **Bu qiziq!**
- **Savollarga javob bering**
- **Guruhda ishlash**
- **Mustaqil tayyorlash uchun topshiriq**
- **Maslahatlar**
- **Diqqat bilan o'qing**

I bob. MEN INSONMAN

1–2-MAVZU: MEN “OLTIN QOIDA” BO‘YICHA YASHAYMAN

Bugun quyidagilarni o‘rganasiz:

1. Axloq nima?
2. Ma’naviyat nima va uning qanday “oltin qoidasi” bor?
3. Insonning eng oliy ma’naviy qadriyatlari qaysilar?
4. Axloqli bo‘lish nimani anglatadi?

Diqqat bilan o‘qing

Kunlarning birida o‘qituvchi o‘quvchilarga umrbod yodda qoluvchi saboq berishni niyat qilib, doskani chekkasiga 1 raqamini yozibdi va o‘quvchilarga qarab: “Bu raqam sizning hayotdagi eng zarur xususiyatingiz – odamiylikingizdir”, – debdi. Keyin raqamning yoniga 0 raqamini yozib, debdi: “Bu raqam sizning yutuqlaringiz. Odamiylik sizning yaxshi xislatlaringizni o‘n baravar oshirdi”.

O‘qituvchi doskaga yana bir nol raqamini yozgach, gapini shunday davom ettiribdi: “Bu raqam tajriba bo‘lib, u bilan inson xislatlari yuz baravarga oshdi”.

Shunday qilib, o‘qituvchi doskadagi 100 raqamiga do‘stlik, sevgi, mehr-oqibat kabilarni anglatuvchi yana bir nechta nol raqamini qo‘shib: “Har bir qo‘shilgan nol raqami insonni o‘n marotaba yuksaklikka ko‘taradi”, – debdi.

To‘satdan u raqamlar qatorining boshidagi bir raqamini o‘chirib tashlabdi. Sinf doskasida ma’nosiz nollargina qolibdi. O‘qituvchi doskadagi nollarga tushunolmay turgan o‘quvchilarga qarab, jiddiy ohangda: “Agar sizda odamiylik bo‘lmasa, qolganlari befoyda”, – deb gapini yakunlabdi.

Savollarga javob bering

1. “Odamiylik”, “odam bo‘lish” iboralarining ma’nosini tushuntiring.
2. “Odamiylik” so‘zining sinonimlarini toping.

Topshiriqlarni bajaring

1-topshiriq. Rasmni kuzating va sehri sharbatlar tayyorlovchi sehrgarni tasavvur qiling. Rasmdagi idishlar javonida sehrgar tomonidan tayyorlangan turli xil – yaxshi va yomon xislatlarga ega sehri sharbatlar turibdi. Uni ichgan inson mazkur xislatlarga ega bo'ladi.

1. Yaxshi inson bo'lish uchun qanday sharbatlarni tanlagan bo'lardingiz? Siz 6 xil xislatni tanlashingiz zarur.
2. Xislatlar nomi yozilmagan bo'sh idishlarga qarang. Sizningcha, sehrgar yana qanday xislatli sharbatlarni tayyorlashi kerak?

Diqqat bilan o'qing

Har bir inson ulg'ayar ekan, ezgulik va yovuzlik nima ekanligini anglay boshlaydi. Hamma badiiy asarlar va filmlarda yaxshilik, ezgulikka intiluvchi ijobiy qahramonlar bo'ladi. Mazkur qahramonlarga esa salbiy, yovuz qahramonlar qarshi turadi. Ular o'rtasida doimo ezgulik va yovuzlik kurashi davom etadi. Albatta, ezgulik yovuzlikdan ustun kelganida hamma xursand bo'ladi.

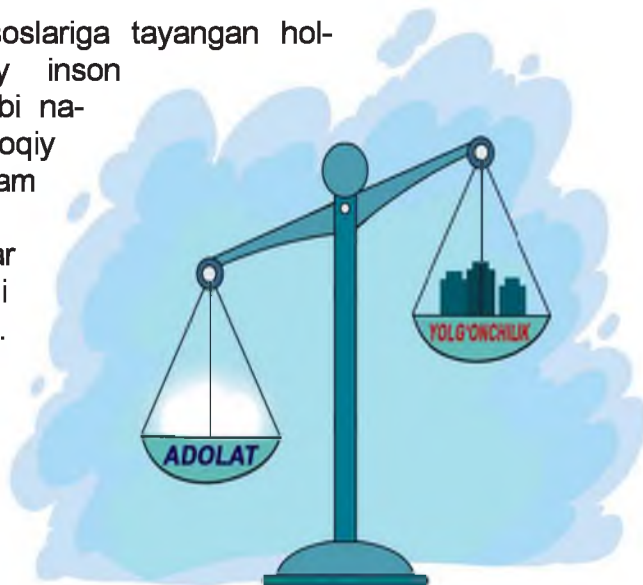

I bob. MEN INSONMAN

Bu esa insonda qadimdan ezgulikka intilish mavjudligining isbotidir. Chunki ezgulik insonning o'sishi, rivojlanishi, yuksalishiga sabab bo'ladi, sevgi, muhabbat, do'stlik, sadoqat, minnatdorlik, hurmat kabi oliy hissiyotlarni uyg'otadi.

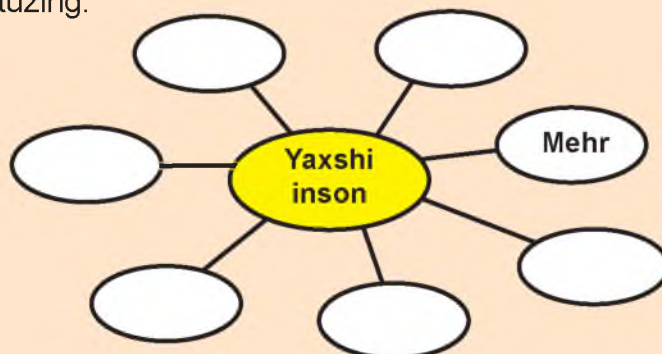
Inson bolaligidanoq odob-axloq asoslariga tayangan holda tarbiyalanadi. Kelajakda qanday inson bo'lishi esa uning o'ziga bog'liq, sababi na-faqat tushunish va farqlash, balki axloqiy me'yorlarga muvofiq harakat qilish ham muhimdir.

Axloq – bu qanday xulq-atvorlar to'g'riligi, qaysilari esa noto'g'riligini belgilab beruvchi qoidalar to'plami. Omma axloqi ham mavjud bo'lib, u insonlarning umumiy qoidalarini o'z ichiga oladi. Bu qoidalar jamiyatda ezgulik, haqiqatgo'ylik, burch, vijdon, adolat haqidagi tasavvurlar va qadriyatlar asosida shakllanadi.

Topshiriqlarni bajaring

2-topshiriq. Insonning ma'naviy va axloqiy qadriyatlari to'g'risida klaster tuzing.

3-topshiriq. Barcha xislatlarni quyidagi toifaga: siz "yaxshi" deb hisoblagan va ezgulikka olib boruvchi xislatlarga hamda siz "yomon" deb hisoblagan va yovuzlikka sabab bo'luvchi illatlarga ajrating.

Yaxshi xislatlar
ezgulikka yetaklaydi

Yomon illatlar
yovuzlikka yetaklaydi

RIVOYAT

Qadimda bobo nabirasiga bir hayotiy haqiqatni soʻzlab beribdi:
– Har bir insonning qalbida ikki boʻri olishuviga juda oʻxshash kurash boradi. Bir boʻri yovuzlik – hasad, gʻazab, yolgʻon, xudbinlik, shafqatsizlik, ikkiyuzlamachilikni namoyon etadi. Boshqasi esa yaxshilik – tinchlik, muhabbat, halollik, haqiqat, mehribonlik, vafoni ifodalaydi.

Kichkintoy nabiraning qalbi bobosining soʻzlaridan hayajonga toʻlib, bir necha lahza oʻylanib qolibdi va birozdan soʻng bobosidan soʻrabdi:

- Oxir-oqibat qaysi boʻri gʻolib boʻladi?
- Bobo nabirasiga jilmayganicha javob beribdi:
- Sen parvarishlaydigan boʻri doimo gʻolib keladi.

Savollarga javob bering

1. Boboning javobini siz qanday tushundingiz?
2. Sizda qaysi “boʻri” koʻproq gʻolib keladi?
3. Barcha insonlar qalbida doimo yaxshi “boʻri” gʻalaba qozonishi uchun qanday harakatlar qilishimiz kerak, deb hisoblaysiz?

Mustaqil tayyorlash uchun topshiriq

1. 5-betdagi sehrlı sharbatlar tasvirlangan rasmni oʻz yaqinlaringiz, doʻstlaringizga koʻrsating, ular siz ega boʻlishingiz kerak boʻlgan xislatlarni tanlashlarini iltimos qiling.
2. Oʻzingiz tanlagan xislatlarni hamda siz uchun tanlangan xislatlarni daftaringizga yozing. Ularni solishtiring.

Diqqat bilan oʻqing

Siz har kuni atrofingizda turli xil insonlarni uchratasiz. Bular yoʻlovchilar, oʻqituvchilar, sotuvchilar, tibbiyot xodimlari va boshqalar boʻlishi mumkin. Siz bu odamlar bilan qisqa yoki uzoq vaqt muloqotda boʻlasiz. Siz ular bilan shunchaki muloqot qilmaysiz, balki munosabatlar oʻrnatasiz.

Asosiysi, samimiy munosabatda boʻlishingizdir. Buning uchun atrofingizdagilarga ismini aytib, hurmat bilan murojaat qiling. Xushmuomala, eʼtiborli va rostgoʻy boʻling, hammani birdek hurmat qiling.

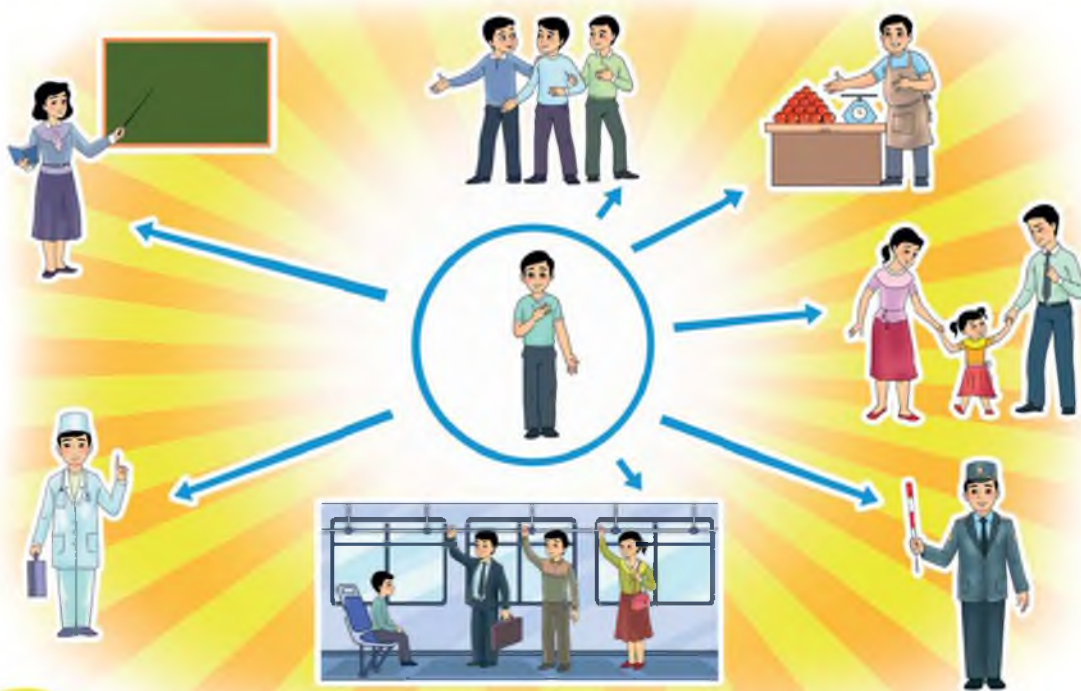

I bob. MEN INSONMAN

Savollarga javob bering

Insonlarda yaxshi taassurot qoldirish va samimiy munosabat o'rnatish uchun ular bilan qanday muloqot qilish kerak?

Maslahatlar

Insonlar sizni aldashlarini, gapingizni tinglamasliklarini, sizga yordam bermasliklarini xohlarmidingiz? Agar javobingiz "Yo'q, xohlamayman!" bo'lsa, unda siz ham insonlarga quyidagicha munosabatda bo'ling:

- atrofingizdagilar bilan qo'pol gaplashmang;
- doim gapingizni salom bilan boshlab, minnatdorchilik bilan tugating;
- do'stlaringizga bergan va'dangizni bajaring;
- sinfdoshlaringizning orqasidan yomon gaplar gapirmang;
- sinfdoshlaringizni masxara qilib, ustidan kulmang;
- kimgadir yordam kerak bo'lsa, albatta, undan yordamingizni ayamang;
- insonlarga doim tabassum bilan murojaat qiling.

Diqqat bilan o'qing

Bir kuni shogird ustoziga savol beribdi: "Ustoz, siz ezgulik, adolat va ruhiy poklik haqida ko'p bilimga egasiz. Siz odamlar halol bo'lishi va qunt bilan ishlashi, dangasa bo'lmasligi, yomon ishlar qilmasligi va boshqalarni hurmat qilishi haqida gapirasiz. Bularning hammasini bir so'z bilan qanday atagan bo'lardingiz?"

Ustoz uzoq o'ygacha cho'mibdi, keyin tabassum qilib: "Bu so'z o'zaro birdamlik deyiladi va quyidagi ma'noni anglatadi: o'zingga qanday munosabatda bo'lishlarini xohlasang, o'zgalar bilan ham shunday munosabatda bo'l", – debdi.

Bu qoidani "oltin qoida" deb nomlashibdi.

O'zingizni ko'zguning oldida turgandek tasavvur qiling. Bu olam, jamiyat siz unga qanday munosabatda bo'lsangiz, u ham sizga shunday munosabatda bo'ladi, chunki ko'zgu doimo sizning harakatlaringizni aks ettiradi.

Maslahatlar

Endi esa ko'zgu oldiga turib:

- qovoq solmang, aksincha, tabassum qiling;
- mushtni emas, kaftingizdagi olmani ko'rsating;
- samimiy tarzda qo'l silkiting;
- yo'l to'smang, yo'l bering;
- zarar yetkazmang, yordam bering.

I bob. MEN INSONMAN

Diqqat bilan o'qing

Inson doimo o'zini boshqa insonning o'rniga qo'ya olishi va shu orqali o'z xatti-harakatini to'g'rilashi kerak.

Shunday harakat qilsangiz, atrofdagi insonlar bilan munosabatingiz xursandchilikka to'la bo'lganini, yuragingizni iliq hissiyot qamrab olganini sezasiz.

Qarindoshlar, do'stlar, tanishlaringiz va begonalar sizni tabassum qilib, ochiq chehra bilan kutib oladilar.

Kimki, ezgulik qilsa, yaxshilikdir uning mevasi,
Kimki, yovuzlik qilsa, yomonlikdir uning mevasi.

Sa'diy Sheroziy

Topshiriqlarni bajaring

4-topshiriq. Quyidagi maqol va hikmatli so'zlarni o'qing, ularni qanday tushunganingizni aytib bering:

- Nima eksang, shuni o'rasan.
- Biz boshqalarga qanday munosabatda bo'lsak, ular ham bizga shunday munosabatda bo'ladilar.
- Salomga yarasha alik.

Darajangizni aniqlang

Quyidagi gaplarni daftaringizga ustun shaklida yozing. O'zingiz uchun ushbu bahoni qo'llagan holda o'ylab ko'ring va har bir jumla qarshisiga "ko'pincha", "kamdan kam", "ba'zan" so'zlarini qo'ying.

1. Men boshqa odamlarning yaxshi va yomon xatti-harakatlarini farqlay olaman.
2. Men o'zimning yaxshi yoki yomon ish qilayotganimni bilaman.
3. Menga boshqalarga yordam berish yoqadi.
4. Menga yordam berishlari yoqadi.
5. Odob-axloqli inson bo'lish nima ekanligini tushunaman.

Mustaqil tayyorlash uchun topshiriq

O'z yaqinlaringizdan hayotda qanday me'yorlarga rioya qilishlarini so'rang. Ular axloqning "oltin qoidasi"ga qanchalik yaqinligini muhokama qiling. Javoblarni daftaringizga yozing.

3–4-MAVZU: ROSTGO'YLIK VA BURCHNI HIS ETIB YASHASH

Bugun quyidagilarni o'rganasiz:

1. O'ziga nisbatan rostgo'ylik va ishonch nimani anglatadi?
2. Boshqalarga nisbatan rostgo'ylik qanday namoyon bo'ladi?
3. Rostgo'ylik nima uchun kerak?

Diqqat bilan o'qing

Siz "Qiyshiq ko'zgular mamlakati"ga tushib qolganingizni tasavvur qiling. Bu mamlakatda yashovchilar na o'ziga, na o'zgalarga rost so'zlaydilar. Qiyshiq ko'zgularda o'z aksini ko'rgan mamlakat aholisining hayoti murakkab va tushunarsiz bo'lib, muammolarga to'la. Bu yerda na o'zingizni tushunasiz, na boshqalarni. Duch kelgan voqealaringizni ham anglolmaysiz. Hattoki, qiyshiq ko'zgularda o'zingizni ko'ra olmaysiz.

Biroq sizda nafaqat bu mamlakatdagi hayotingiz, balki haqiqiy hayotingizni o'zgartira oladigan bir insoniy xislat bor. Bu – rostgo'ylik. Agarda inson har doim rost gapirsa, uning hayoti go'zal bo'ladi. Rostgo'ylik – bu insonlar o'rtasida do'stlik va birdamlik kabi rishtalardan poydevor.

I bob. MEN INSONMAN

Topshiriqlarni bajaring

1-topshiriq.

1. O'zi uchun rostgo'y bo'lib, atrofidagi insonlar oldida yolg'onchi bo'lish mumkinmi? Yoki, aksincha, o'zgaralar bilan rostgo'y bo'lib, o'zi uchun yolg'onchi bo'lish mumkinmi? Fikringizni ayting.
2. Bunday insonlar yaxshi insonmi yoki yomon?

Diqqat bilan o'qing

Haqiqatgo'y inson o'z xato va kamchiliklarini tan oladi. Nohaq bo'lsa, o'zini oqlamaydi, boshqalarni qanday mezonlar bilan baholasa, o'zini ham shunday baholaydi. Bunday inson har qanday holatda ham haqiqatdan voz kechmaydi, o'z munosabatini to'g'ridan to'g'ri aytadi, o'g'rilik va firibgarlik qilmaydi, axloq me'yorlariga rioya qiladi, qonunlarni buzmaydi.

1-vaziyat. Said hovlida do'stlari bilan o'ynardi. O'yin qiziqarli va hayajonli edi. Vaqt tez o'tib ketdi, kech kirdi. Said onasining ovozi- ni eshitdi, onasi uni uyga chaqirayotgan edi. Said darhol ko'ptokni qo'ydi-da, sumkasini olib, uyga chopib ketmoqchi edi hamki, uni Akmal to'xtatdi:

- Qayerga? Ketma, biz hali o'yinni tugatmadik-ku!
- Men ketishim kerak. Oyinga chaqirishingiz bilanoq kelaman, deb va'da berganman.
- Ketma, qol, o'yinni tugataylik. Oyingga chaqirganingizni eshitmadim, dersan?! – dedi Sardor.
- Ammo men eshitdim, sen ham eshitding, – deb javob berdi Said.
- Biroq oying eshitganingni bilmaydilar-ku!
- Ha, sen haqsan, ular bilmaydilar, ammo men bilaman-ku, – dedi qat'iylik bilan Said va uyi tomon yugurib ketdi.

vab-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com vab-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza456, nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi.

6-sinf tarbiya darsligini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: HUMO 9860230104973329

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali vab-saytlarga joylamang.

Kanal va gruppalariga tarqatmang.

OMONATGA

HIYONAT QILMANG.

Bizni hizmatdan foydalanib qulay imkoniyatga ega bo'ling!

Bizda maktablar uchun quydagi hujjatlar mavjud

- 1. 1-11-Sinflar uchun sinf soati ish reja va konspektlari**
- 2. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan to'garak hujjatlari**
- 3. Sinf rahbar hujjatlari**
- 4. Metodbirlashma hujjatlari**
- 5. Ustama hujjatlari**
- 6. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan konspektlar**
- 7. 1-11-Sinflar uchun Ish rejalar (Taqvim mavzu rejalar)**
- 8. Darsliklarning elektron varianti**
- 9. Maktab ish hujjatlari**
- 10. Direktor ish hujjatlari**
- 11. MMIBDO' ish hujjatlari**
- 12. O'IBDO' ish hujjatlari**
- 13. Psixolog hujjatlari**
- 14. Xotin-qizlar qo'mitasi ish hujjatlari**
- 15. Kutubxona mudirasi ish hujjatlari**
- 16. Besh tashabbus hujjatlari**
- 17. Ochiq dars ishlanmalar, taqdimotlar, slaydlar**